

Gruzja jednym z filarów tureckiej polityki na Kaukazie

Piotr Puzio

15.09.2021

Artykuł w skrócie:

- Republika Turecka od połowy lat 90. XX w. buduje relacje z Gruzją, co jest motywowane chęcią poszerzania wpływów i sprawczości w regionie Kaukazu Południowego po upadku ZSRR;
- ze względu na zmianę strategii polityki zagranicznej Ankary podczas rządów Recepa Erdoğan i jego partii zaobserwować można wzmożone zainteresowanie regionem Kaukazu;
- istotnym elementem tureckiej obecności są znaczące inwestycje, elementy oddziaływania tzw. „miękkiej siły” oraz coraz szersza współpraca handlowa;
- Turcję i Gruzję łączy wiele projektów infrastrukturalnych i zbieżna w różnych aspektach polityka bezpieczeństwa.

Wstęp

Po całkowitej utracie wpływów w regionie Kaukazu na rzecz carskiej Rosji na przełomie XIX i XX w., okazją do przywrócenia bliższych więzi z tym obszarem stał się dla Turcji upadek Związku Radzieckiego, którego konsekwencją było odzyskanie niepodległości przez południowokaukaskie republiki. Po rozpadzie ZSRR Turcy systematycznie wciągali w orbitę swoich wpływów przede wszystkim Azerbejdżan, jednocześnie zmniejszając sprawczość Moskwy w całym regionie. Jednak aż do początku XXI w., kiedy to w 2002 r. do władzy doszła Partia Sprawiedliwości i Rozwoju (Adalet ve Kalkınma Partisi, AKP) Recepa Tayyipa Erdoğan, w działaniach Ankary w odniesieniu do Kaukazu brakowało spójności i konsekwencji.

Polityka ekipy Erdoğan wobec Kaukazu wpisuje się w szerszy kontekst prowadzonej przez Turcję w ostatnich latach agresywnej polityki zagranicznej oraz spotęgowanych działań w celu wywarcia wpływu i podkreślenia swojego znaczenia na arenie międzynarodowej¹.

W opinii obecnych tureckich elit intelektualnych i politycznych dotychczasowy ład międzynarodowy kończy się i jest w stanie głębokiej atrofii². Ankara chce więc aktywnie

---

¹ K. Urbanik, *Stosunki Turcji z państwami Południowego Kaukazu. Perspektywy rozwiązania istniejących konfliktów*, „Przegląd Geopolityczny” 2014 (9), 170.

² A. Aydıntaşbaş, *The Turkish Sonderweg: The New Turkey's role in the global order*, European Council on Foreign Relations, 02.04.2020,

uczestniczyć w kształtowaniu korzystnego dla niej nowego porządku wielobiegunowego i dążyć do utrzymania statusu ważnego mocarstwa regionalnego, a także – wobec strategicznego położenia geograficznego – gracza o szerszym zasięgu.

Znaczenie regionu dla Turcji

Kaukaz Południowy jest dla Turcji pomostem, który prowadzi do tureckich państw Azji Centralnej, odgrywających kluczową rolę w doktrynie panturkizmu. Oznacza ona szeroko rozumianą integrację polityczną i kulturalną narodów turekojęzycznych pod przywództwem Ankary³. Jej odrodzenie można obserwować w ostatnich latach. Oprócz działań podejmowanych w odniesieniu do Azerbejdżanu, realizowanych pod hasłem „jeden naród, dwa państwa”, **bardzo istotną rolę w polityce Ankary w regionie Kaukazu odgrywa także utrzymywanie przyjaznych relacji z Gruzją, dla której Turcja stanowi przeciwwagę wpływów Rosji.**

Z geoeconomicznego punktu widzenia dwa najważniejsze cele Turcji to wejście na nowe rynki eksportowe oraz stworzenie warunków do transportu kaspijskich surowców do Europy. Dodatkowo należy pamiętać o promowaniu przez Ankarę tzw. korytarza środkowego w ramach chińskiej inicjatywy „Jednego pasa i jednej drogi” (Belt and Road Initiative, BRI) wiodącego przez państwa Azji Centralnej, Morze Kaspijskie, Kaukaz Południowy i Turcję, jako korzystnej alternatywy dla szlaku rosyjskiego czy irańskiego⁴. Jednak ponowna eskalacja konfliktu w Górskim Karabachu jesienią 2020 r. uświadomiła Pekinowi istnienie wciąż realnego ryzyka inwestycyjnego i niestabilności regionu.

Powiązany z tym wydarzeniem problemem dla Turcji są wciąż skomplikowane stosunki z Erywaniem. Zasadniczym świadectwem złego stanu rzeczy są zamknięte granice Armenii z Turcją i z Azerbejdżanem. Stanowi to przeszkodę, która nie pozwala na pełne wykorzystywanie potencjału gospodarczego całego Kaukazu Południowego. Daje to z kolei więcej szans Tbilisi, które wychodzi z inicjatywami mediacji w sprawie konfliktu

---

https://ecfr.eu/article/commentary_the_turkish_sonderweg_the_new_turkeys_role_in_the_global_order/,
dostęp: 01.08.2021.

³ P. Goble, *Neo-Ottomanism Edging Out Pan-Turkism in Central Asia*, The Jamestown Foundation, 05.03.2020, <https://jamestown.org/program/neo-ottomanism-edging-out-pan-turkism-in-central-asia/>, dostęp: 01.08.2021.

⁴ S. Colakoğlu, *China's Belt and Road Initiative and Turkey's Middle Corridor: A Question of Compatibility*, Middle East Institute, 29.01.2019, <https://www.mei.edu/publications/chinas-belt-and-road-initiative-and-turkeys-middle-corridor-question-compatibility>, dostęp: 01.08.2021.

karabachskiego, wśród których wymienić można sprawę uwolnienia 15 ormiańskich jeńców w zamian za mapy min lądowych w rejonie Ağdam⁵. Gruzja jest bowiem nie tylko pomostem łączącym Turcję i Azerbejdżan, ale także, oprócz krótkiej i górzystej granicy z Iranem, jedyną otwartą drogą lądową do Armenii.

Rosnący kapitał turecki w Gruzji

Najbardziej widocznym elementem współpracy między Turcją a Gruzją jest inwestycyjna ekspansja tureckich przedsiębiorców w Adżarskiej Republice Autonomicznej, regionie, którego około 40% mieszkańców to wyznawcy islamu. Pomimo znikomej mniejszości tureckiej, po odsunięciu od władzy Aślana Abaszydze⁶ w 2004 r., obserwowany jest napływ kapitału m. in. do sektora turystycznego w czarnomorskim kurorcie Batumi, czy też do przemysłu tekstylnego. Poziom udziału tureckich inwestycji w tym regionie szacuje się na ponad 80%⁷.

Na uwagę zasługują również tureckie inwestycje infrastrukturalne. Za przykład może posłużyć ukończona w 2017 r. linia kolejowa Baku-Tbilisi-Kars⁸, czy wcześniejsze gruntowne przebudowy portów lotniczych w Tbilisi oraz Batumi z 2007 r. W tych ostatnich projektach główną rolę odegrała obsługująca te lotniska turecka spółka TAV Airports Holding (Tbilisi, Batumi i Kutaisi są jedynymi lotniskami międzynarodowymi na terenie Gruzji)⁹.

Prywatne inwestycje to przejaw jedynie części działań mających na celu wywieranie wpływu ekonomicznego oraz, co równie istotne, budowania korzystnego obrazu Turcji w gruzińskim społeczeństwie i wśród decydentów. Służy temu strategia energetyczna Turcji opierająca się na koncepcji państwa tranzytowego dla ogromnych zasobów ropy naftowej i gazu ziemnego w kierunku zachodnim. Prowadzące przez terytorium Gruzji: ropociąg BTC

---

⁵ Civil.ge, *Georgia-U.S. Mediation: Azerbaijan Swaps 15 Armenian Captives for Mine Maps*, <https://civil.ge/archives/427221>, dostęp: 01.08.2021.

⁶ Przywódca Adżarskiej Republiki Autonomicznej w latach 1990-2004.

⁷ J. Kucera, *Georgians Wary of Turkey's Rising Influence in Batumi*, Eurasianet, <https://eurasianet.org/georgians-wary-of-turkeys-rising-influence-in-batumi>, dostęp: 01.08.2021.

⁸ B. Jardine, *Full Steam Ahead: Long-Awaited Baku-Tbilisi-Kars Railway Opens*, Eurasianet, <https://eurasianet.org/full-steam-ahead-long-awaited-baku-tbilisi-kars-railway-opens>, dostęp: 01.08.2021.

⁹ Routesonline, *TAV Georgia Committed to Tbilisi and Batumi Airports*, <https://www.routesonline.com/news/29/breaking-news/242450/routes-silk-road-tav-georgia-committed-to-tbilisi-and-batumi-airports/>, dostęp: 01.08.2021.

(Baku-Tbilisi-Ceyhan) oraz gazociąg południowokaukaski BTE (Baku-Tbilisi-Erzurum) urzeczywistniają te założenia.

Przebieg rurociągów na terytorium Gruzji

Źródło: Galt & Taggart, *Georgia Today*, <http://gtarchive.georgiatoday.ge/news/1090/GOGC---Ensuring-Energy-Security-of-Georgia>, dostęp: 01.06.2021.

Współpraca gospodarcza

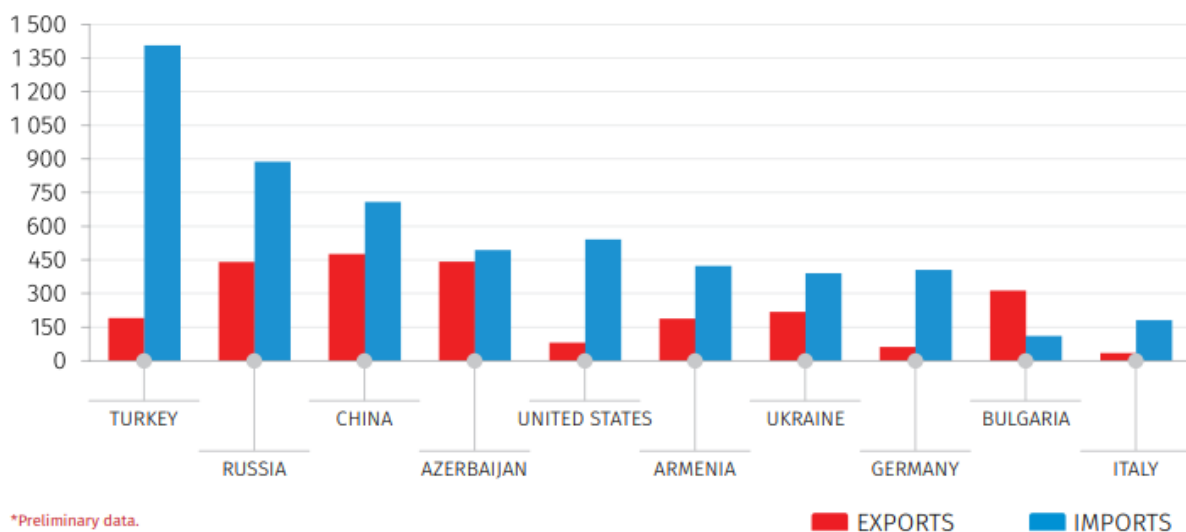
W roku 2020 udział Republiki Tureckiej w bezpośrednich inwestycjach zagranicznych w Gruzji wyniósł 17,5%, oddając pierwszeństwo Wielkiej Brytanii oraz Holandii, natomiast w roku poprzedzającym pandemię COVID-19 wielkość jej inwestycji ustępowała tylko brytyjskim i osiągnęła wartość ponad 175 milionów USD¹⁰. **Turcja jest również kluczowym partnerem handlowym Gruzji i niezmiennie największym eksporterem towarów do tego**

¹⁰ Narodowy Urząd Statystyczny Gruzji, *Foreign Direct Investments 2020 (preliminary)*, Tbilisi 2021, 6, <https://www.geostat.ge/media/37063/Foreign-Direct-Investments---2020-and-Q4-2020.pdf>, dostęp: 01.08.2021.

kraju¹¹. Gruzję można przy tym określić mianem państwa importowego, co obrazuje nieustannie ujemny bilans handlowy¹².

Papierkiem lakmusowym rozwoju korzystnych warunków dla obustronnej wymiany towarowej jest umowa rozszerzająca wolny handel, wynegocjowana na początku 2018 r. w Ankarze. Delegacjom przewodniczyli ministrowie gospodarki obu państw – Nihat Zeybekci oraz Dimitri Kumsiszwili¹³.

Najwięksi partnerzy handlowi Gruzji w 2020 r.

Źródło: Narodowy Urząd Statystyczny Gruzji, <https://www.geostat.ge/media/35820/External-Merchandise-Trade-of-Georgia-in-2020.pdf>, dostęp: 01.06.2021.

Zbieżna wizja infrastruktury bezpieczeństwa

Podczas Światowego Forum Ekonomicznego w Davos w styczniu 2020 r. minister spraw zagranicznych Republiki Tureckiej Mevlüt Çavuşoğlu ogłosił, iż jego kraj gorąco popiera wstąpienie Gruzji do struktur NATO oraz uznaje za błędne niepodjęcie konkretnych

¹¹ Narodowy Urząd Statystyczny Gruzji, *Import*, <https://www.geostat.ge/en/modules/categories/638/import>, dostęp: 01.08.2021.

¹² Trading Economics, *Georgia Balance of Trade*, <https://tradingeconomics.com/georgia/balance-of-trade>, dostęp: 01.08.2021.

¹³ Agenda.ge, *Georgia and Turkey boost trade by widening free trade agreement*, <https://agenda.ge/en/news/2018/393>, dostęp: 01.08.2021.

kroków w tej kwestii¹⁴. To wystąpienie potraktować można jako próbę przejęcia inicjatywy w kwestii współpracy wojskowej z Gruzją, co wpisuje się we wspomniane wcześniej szerokie ramy aktywnej i odważnej polityki zagranicznej Turcji. Z drugiej strony mogło to zostać odebrane jako zaznaczenie swojej pozycji i decyzyjności wobec liderów europejskich, a więc Francji i Niemiec, które - chcąc uniknąć pogorszenia relacji z Moskwą – unikały wyjścia z propozycją dot. sztywnych ram czasowych dołączenia Gruzji do sojuszu (zapropionowanego w 2008 r. po wojnie gruzińsko-rosyjskiej), ale również wobec Federacji Rosyjskiej.

Współpraca wojskowa armii tureckiej i gruzińskiej już od końca lat 90. obejmuje dostawy sprzętu, wspólne manewry organizowane przez NATO, czy też realizowane w formacie trójstronnym z Azerbejdżanem¹⁵. Nie bez podstaw można stwierdzić, iż w ramach tzw. strategii wypychającej, w **obrębie basenu Morza Czarnego uformowała się przeciwstawiająca się Federacji Rosyjskiej koalicja złożona z Turcji, Azerbejdżanu, Gruzji oraz Ukrainy**, a jej zbieżne cele realizowane są chociażby poprzez współpracę w sektorze zbrojeniowym, czy wspólne ćwiczenia wojskowe¹⁶.

Perspektywa Turcji

Podstawowym celem w zakresie bezpieczeństwa regionu jest dla Turcji stabilizacja i wygaszanie konfliktów, co pozwala na bezproblemowy tranzyt węglowodorów. Niepożądana z punktu widzenia Turcji przerwa w funkcjonowaniu rurociągów nastąpiła podczas wspomnianego konfliktu Gruzji z Rosją w 2008 r. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że pomimo jasnego stanowiska wobec separatyzmów na terenie Gruzji (z punktu widzenia Ankary jest to kwestia analogiczna do problemu Górskiego Karabachu i integralności terytorialnej Azerbejdżanu), Turcja zajmuje jednak znacznie bardziej wyważone stanowisko w kwestii Abchazji, ze względu na mniejszość abchaską w Turcji i współpracę handlową z tym *parapaństwem*¹⁷.

---

¹⁴ North Atlantic Treaty Organization, *The future of NATO*, https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_172906.htm, dostęp: 01.08.2021.

¹⁵ Ośrodek Studiów Przestrzeni Postsowieckiej, Centrum Badań nad Bezpieczeństwem Akademii Sztuki Wojennej, *Pax Russica-Turcica. Stosunki rosyjsko-tureckie po wojnie o Górski Karabach*, Warszawa 2021, 61.

¹⁶ Ministerstwo Obrony Gruzji, *Turkey handed Georgian Defense Forces over new special equipment*, <https://mod.gov.ge/en/news/read/8149/turkey-handed-georgian-defense-forces-over-new-special-equipment>, dostęp: 01.08.2021.

¹⁷ K. Urbanik, *Stosunki Turcji z państwami Południowego Kaukazu...*, 173.

Turcja stara się tworzyć przestrzeń do współpracy z Gruzją na polu naukowym, kulturowym i ekonomicznym. Dodatkowym krokiem naprzód było zniesienie ruchu wizowego pomiędzy oboma krajami w 2011 r.¹⁸, co pozwoliło między innymi na wzrost liczby gruzińskich pracowników w Turcji.

Podejście Gruzji

W okresie rządów Zjednoczonego Ruchu Narodowego z Mikheilem Saakashvilim na czele (2004-2012) więzy gruzińsko-tureckie były najmocniejsze w XXI w. Efektem tego było jednak częściowe uzależnienie ekonomiczne od Turcji i Azerbejdżanu. Po przejściu władzy w 2012 r. Gruzjińskie Marzenie postawiło sobie za cel dywersyfikację wektorów polityki zagranicznej oraz złagodzenie retoryki wobec Rosji.

Obecnie zarówno rządzące Gruzjińskie Marzenie, jak i główne siły opozycyjne ze Zjednoczonym Ruchem Narodowym na czele są nastawione pozytywnie do relacji z południowo-zachodnim sąsiadem. Za elementy *soft power* wywierające wpływ na obraz Turcji w oczach gruzińskiego społeczeństwa uznać można kulturę masową, w tym chociażby popularne seriale telewizyjne. Anatolijskie kurorty jawią się jako bardzo atrakcyjny, jeden z najczęściej wybieranych kierunków wakacyjnych podróży Gruzinów, zaś tureckie uczelnie wyższe (w szczególności medyczne) przyciągają znaczne grono gruzińskich studentów¹⁹.

Wspomniane wcześniej potężne inwestycje w Adżarii, czy też w sektorach strategicznych sprawiają, że Gruzini jednocześnie z uwagą obserwują imperialne zapędy Ankary. Szerokim echem odbiły się w Gruzji słowa prezydenta Erdoğan, który stwierdził, że „nasze fizyczne granice różnią się od granic naszych serc” oraz, że nie należy oddzielać Rize od Batumi (ambasador turecki musiał się z tego tłumaczyć w Tbilisi)²⁰. Położenie geograficzne Gruzji niesie za sobą zarówno wiele zagrożeń, jak i szans. Będąc niewielkim krajem, mającym duży potencjał tranzytowy, zmuszona jest ona do ciągłego balansowania i podejmowania prób równoważenia wpływów sąsiednich państw. Tego nauczyła Gruzinów ich trudna historia.

---

¹⁸ L. Aleksanyan, *Turkish-Georgian relations in the context of Turkey's regional policy at the current stage*, *Post-Soviet Issues*, 2017 (4), 317.

¹⁹ *Pax Russica-Turcica...*, 58.

²⁰ J. Kucera, op.cit.

Podsumowanie

Republika Turecka od 20 lat postrzega Kaukaz Południowy jako kluczowy obszar swojej obecności, pomimo okresów, w których znajdował się on w cieniu działań dotyczących Syrii czy Libii. **Obserwując pogłębiające się relacje gruzińsko-tureckie, można sformułować tezę, że państwa te w obecnej układance geopolitycznej i sytuacji regionalnej są sobie wzajemnie potrzebne.** Pomimo mniejszego nacisku na zacieśnianie relacji z Ankarą, Gruzja niezmiennie je rozwija i najprawdopodobniej sytuacja ta w bliskiej perspektywie nie ulegnie zmianie. Jednak Turcja jest potrzebna Gruzji przede wszystkim do równoważenia wpływów rosyjskich, choć w relacjach turecko-rosyjskich można wyodrębnić cykliczne okresy ich poprawy i pogorszenia. Dlatego też, o ile interesy Ankary i Moskwy są na Kaukazie różne, nie można wykluczyć pojawienia się niekorzystnych dla Tbilisi uzgodnień między nimi.

O AUTORZE

Piotr Puzio. Absolwent studiów licencjackich na kierunku Międzynarodowe Stosunki Gospodarcze na Uniwersytecie Ekonomicznym w Krakowie, obecnie student V roku Studiów eurazjatyckich na Uniwersytecie Jagiellońskim. Jego zainteresowania badawcze koncentrują się wokół stosunków międzynarodowych w regionie Kaukazu, ze szczególnym uwzględnieniem aktywności i oddziaływania mocarstw regionalnych, polityki wewnętrznej Gruzji oraz jej relacji ze strukturami euroatlantyckimi. Zajmuje się także współpracą gospodarczą, bezpieczeństwem energetycznym, a także konfliktami na obszarze poradzieckim.

JEŻELI DOCENIASZ NASZĄ PRACĘ, DOŁĄCZ DO GRONA NASZYCH DARCZYŃCÓW!

Z otrzymanych funduszy sfinansujemy powstanie kolejnych publikacji.

Możliwość wsparcia to bezpośrednia wpłata na konto Instytutu Nowej Europy: 95 2530 0008
2090 1053 7214 0001 tytułem: „darowizna na cele statutowe”.